

120253

DİA

LÜ'LÜ', Bedreddin

Madde Yayınlandıktan Sonra Gelen Doküman

03.05.2017

Patton, D.

Badr al-Dîn Lu'lu' and the establishment of a Mamlûk government in Mosul .-- 1991 ISSN:
0585-5292 : Studia Islamica, vol. 74 pp. 79-103, (1991)

Mamlûks | Iraq

07 EKİM 1999

R57 **Badr al-Din Lu'lu', Atabeg of Mosul, 1211-1259.** By Patton, D. Seattle, 1991.
Hillenbrand, C. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 24 ii (1997), pp.265-266 (E)
Jackson, P. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 56 iii (1993), p.590 (E)
International Journal of Kurdish Studies, 7 (1994), pp.111-112 (E)
Morgan, D.O. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 3 ii (1993), pp.263-264 (E)

Lü'lü Bedreddin

16 ARALIK 1993

4420 PATTON, D. *Badr al-Din Lu'lu': Atabeg of Mosul, 1211-1259.* Seattle: University of Washington Press, 1991 (Middle East Center, Jackson School of International Studies, University of Washington: Occasional Papers, 3). 111pp.

MUSUL 2120253 LÜ'LÜ Bedreddin

13 ARALIK 1999

R40 **Badr al-Din Lu'lu', Atabeg of Mosul, 1211-1259.** By Patton, D. Seattle, 1991.
Jackson, P. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 56 iii (1993), p.590 (E)
International Journal of Kurdish Studies, 7 (1994), pp.111-112 (E)
Morgan, D.O. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 3 ii (1993), pp.263-264 (E)

21 ARALIK 1999

8422 HAGEDORN, A. **Badr ad-Din Lu'lu' von Mosul (reg. 1233-1259): zu Auftraggebern islamischer Kleinkunst im 13. Jahrhundert.** XXV. *Deutscher Orientalistentag vom 8. bis 13.4.1991 in München. Vorträge.* Hrsg. C.Wunsch. Stuttgart: Steiner, 1994 (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Supplement X), pp.493-507

Lü'lü Bedreddin

04 HAZİRAN 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

- Bedreddin Lü'lü

27 AL-CHALABI, DÄ'ÜD. "Badr al-Din Lu'lu'." *Sumer* (Arabic section) 2 (Ja '46) 19-28. History of the Zangids and of Badr al-Din Lu'lu'. Islamic buildings and architectural ruins in the city of Mosul from the time of the Umayyads to the conquest of the city by the Mongols, with emphasis on the Zangid period.

2030 HAGEDORN, A. **Badr ad-Din Lu'lu' von Mosul (reg. 1233-1259): zu Auftraggebern islamischer Kleinkunst im 13. Jahrhundert.** XXV. *Deutscher Orientalistentag vom 8. bis 13.4.1991 in München. Vorträge.* Hrsg. C.Wunsch. Stuttgart: Steiner, 1994 (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Supplement X), pp.493-507

Lü'lü Bedreddin

18 EKİM 1999

03 HAZİRAN 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

- Bedreddin Lü'lü

4619 RICE, D. S. "The brasses of Badr al-Din Lu'lu'." *Bull. School of Orient. and Afr. Stud.* 13 (1950) 627-34. Badr al-Din was lord of Mosul, 1218-59. Five brass objects inscribed with his titles must have been made there between 1233 and 1259. Illust.

060 **Al-Basāt, Hišām Tārīḥ al-nuqūd fī nihāyat al-‘aṣr al-‘abbāsī hilāl fatrat Badr al-Dīn Lūlū / Hišām al-Basāt.** - T. 1. - Bayrūt : Markaz Dirāsāt al-Waḥda al-‘Arabīya, 2010. - 192 p. : il., fot., mapas ; 24 cm Bibliografya: p. 183-192. - İndices ISBN 978-9953-82-302-7
1. Lūlū, Badr al-Dīn (1180-1259)
2. Numismática - Países islámicos - Historia
3. Monedas - ‘Abbāsī-es
I. Título.
737(5/6:297)(091)
737.1.033.3
ICMA 4-32484 R. 70441

Bedreddin Lü'lü

23 TEMMUZ 2011

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

07 EKİM 1999

15 TEMMUZ 1992

Lü'lü, Bedreddin

R46 **Badr al-Din Lu'lu', Atabeg of Mosul, 1211-1259.** By Patton, D. Seattle, 1991.
Jackson, P. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 56 iii (1993), p.590 (E)

Lü'lü Bedreddin

6403 RICE, D. S. "The Aghāni miniatures and religious painting in Islam." *Burlington Mag.* 95 (Ap '53) 128-34. Shows that a miniature from a ms. dated 614/1217 in Istanbul does not represent the Prophet, as claimed by Bishr Faris, but Badr al-Din Lu'lu', Atabek of Mosul. Illust.

418. ROBINSON, B. W., «Persian royal portraiture and the Qajars», *Qajar Iran*, - MİNYATÜR
Bosworth, C. E. and Hillenbrand, C. éd., Edimbourg, 1983, pp. 291-310, 10 pl. - KAŞAR
- BEDREDDİN LÜ'LÜ
- LUTRANİ
HBB

Après un bref aperçu de l'histoire de la figuration princière dans le monde iranien
musulman — de Badr al-Din Lu'lu' à Koif 'Ali Xân Zând — l'A. passe en revue la production
de portraits des souverains qâjars, non seulement d'après les tableaux et miniatures qui sub-
sistent, mais aussi à l'aide de témoignages littéraires. Brièvement, l'A. résume les principales
étapes artistiques qui se sont succédées au gré des monarques de cette dynastie. Une abondante
bibliographie et dix planches complètent l'article. Y. P.

03 ARALIK 1993

120253 ^{Lu'lu' Bedreddin}
1282 PATTON, Douglas, *Badr Al-Din
Lu'Lu': Atabeg of Mosul, 1211-1259* (Ruler,
Iraq). Seattle, WA: University of Washington
Press, 1991, 111pp. £11.65

Bedreddin Lüli

7160 RICE, D. S. The brasses of Badr
al-Din Lu'lu'. *BSOAS* 13 (1950), pp.
627-634

Badr al Din Lu'lu' in
Sirmalar

Lu'lu' Bedreddin

ATABEK

Lu'lu'

9735 BERCHEM, M. van. Monuments et
inscriptions de l'atabek Lu'lu' de Mossoul.
Or. Stud. T. Nöldeke gewidmet I, 1906,
pp. 197-210

Musululu Atabek Lu'lu'
Kitabe ve abideleri

ADDE YAYIMLANDIKTI

41998

Lü'li Hanedanı'nın Musul hakimiyeti (607-660/1211-1262)The Sovereignty of Mosul of the Lu'in dynasty. *ESKİKURT, Adnan.*
Yüksek Lisans. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Ens., İstanbul, 1995. 85 s., 96 ref. *Lü'li' Bahadır/2015*
Danışman: Prof. Dr. Abdülkerim Özeydin. Dili: Tr.

22 Haziran 2015

Bedreddin Lu'lu' 280
288

تاريخ الفرات

أبي الفرة جمال الدين ابن العربي

نقله إلى العربية

الأب إسحق أرملة

وَصَدَرَ تَبَاعًا فِي مَجَلَّةِ الْمَشْرِقِ (١٩٤٩-١٩٥٦)

قَدَّمَ لَهُ

الأب الدكتور جَان مُوريس فِيهِ

صَدَرَ لِمُنَاسِبَةِ الْمُنَاسِبَةِ السَّابِعَةِ لَوَفَاةِ الْمُؤَلَّفِ

١٩٨٦-١٢٨٦

دار المشرق شرهم

٩٥٦.٩
A.R.A.T

أما السلطان فاقبل إلى ملطية في جيش ضخم وعبر الفرات ووصل إلى حصن زياد واحتل المدينة حالاً وغزاهها . أما صاحبها فانهزم إلى القلعة في ستة آلاف من الفرسان المصريين وصلوا لينجدوه . فاقام السلطان المنجنقات وحاصرها وضايقهم حرباً وجوعاً وعطشاً فطلبوا الامان . أما السلطان فقد ارسل إلى مصر جميع المصريين الذين كانوا مع شمس الدين (٤٦٨) صواب حاجب الكامل الكبير . وارسل صاحب حصن زياد مع اتقائه ونسائه إلى ساحل البحر . فاقام هناك نحو ثلاث سنوات حتى أهلكه السلطان خفية وغرز القلعة والمدينة وعمرها . ووجه جيشاً إلى سيمساط افسد ضاحيتها وتعذر عليه احتلالها بسبب الشتاء . فتركها وسار إلى انطاكية بساحل البحر ليشتي فيها كعادته . ولما اقبل الصيف حشد الجنود من امم مختلفة بلغ عددهم مائة الف فارس وهياهم ايزحفوا إلى آمد . واذ ذاك بلغه ان الكامل مضطرب لان ابنه الذي تولى اليمن مرق من طاعته . ولذا اغمض السلطان عن الزحف إلى آمد ولا سيما لانها حصينة جداً لا يتيسر فتحها في زمن قليل .

وفي حزيران ١٥٤٦ لليونان (١٢٣٥م) وتوجه السلطان جنوده إلى الرها وملكها عنوة وكان الرهاويون يقاتلون قتالاً شديداً من الاسوار . ثم سار بعضهم إلى سوريك واحتلواها ووصلوا إلى الرقة كذلك واحتلواها واتلفوها ونهبوها نهياً ذريعاً . وخاف الحرانيون وحلوا اليه المفاتيح وهو في ملطية فرضي عنهم وردهم إلى بلدهم مكرمين . أما الرهاويون فعاندهم بشدة وسخروا به فسخط عليهم ووثب اليهم بذاته وافرغ جنوده كل قواهم واتلفوا المدينة بما فتحوا من الثغور وبالسلام التي اقاموها على الاسوار حتى دخلوها وسبوا ونهبوا دور الزعماء وتزعوا ثياب الرجال والنساء ونهبوا حلال الكنائس الشهيرة وآتية القدس وأجلوا القتبان والفتيات واخرجوهم خارج المدينة وأجلسوهم على الزبل ما بين الحجام تلفحهم سموم قومز مجرها (٤٦٩) وساقوا القواد والمحاربين وعددهم الفان عراة إلى بلاد الروم الداخلية . وعثروا في القلعة على كمية وافرة من الذهب والنفضة والسروج والالحة وعدد الحرب مما تركه الكامل وهو عائد من ابلستين . وبعد هذا تولى السلطان تحصين المدينة واقام بها محاربين وبنائين وتجارين .

لسانه الذي كان يؤذي به اقاربه وأمسى اخرس لا يتكلم . وتفاقم الداء شيئاً فشيئاً حتى قتله . ولم يخلّف وارثاً وكتب في وصيته ان تحول داره إلى مدرسة لمن يعلّم ويتعلّم الطبّ ووضع فيه كتبه كلها . وبلغ به اللوم مبلغه حتى حتم ان يدرس فيها المسلمون وحدهم دون اليهود والنصارى . وما زال هذا القانون جارياً في دمشق حتى اليوم . وتلامذة الطبّ يقرأون على اليهود والنصارى خارجاً عن تلك المدرسة .

وفي رمضان ٦٣٠ للعرب (١٢٣٢م) مات مظفر الدين كوكبري بن زين الدين علي كوجك صاحب اربيل ونقل إلى مكة ودُفن هناك . وبمش إليها الخليفة جنوداً مع طاهر الدين ابي علي عارض والقائد بهاء الدين بنغوش ولكن الاهالي قاوموها فاقبل شرف الدين شراي وحاصرها (٤٦٧) واحرق باب عين كوا ودخل المدينة ونهبها وما عم ان احتل البغداديون قلعتها وتولاها شمس الدين باتسكين وعارض ألس وتولى المدينة انسان شريف يقال له ابوالعالي محمد بن نصر بن صلايا والمشرق بن صدقة .

بدء مملكة بدر الدين لؤلؤ صاحب الموصل

وفي السنة ١٥٤٤ لليونان (١٢٣٣م) كتب الخليفة فورماناً لبدر الدين صاحب الموصل وخطب له على المنابر بالسلطنة . وكان الفتى ناصر الدين محمود بن القاهر بن نور الدين قد مات . وقد تشكّى بنو العادل من السلطان علاء الدين لانه انتزع خلاط منهم . وحشدوا حشداً كبيراً من مصر إلى حلب واتفق معهم صاحب حصن زياد وصاحب ماردن وصاحب الموصل والملك الافضل بن صلاح الدين صاحب سيمساط وجهود من المعديين والتخليين . وحشد السلطان كذلك جماهير من الفرنج واليونان والارمن والكرج وخوارزم اوفى عددهم على المائة الف كلهم من مشاهير الجنود وزحف عام ١٥٤٥ لليونان (١٢٣٤م) إلى ابلستين حيث ازمع المصريون واصحابهم ان يقيموا . وارسل هولاء الجواسيس فتحققت لهم انهم عاجزون عن مبارزة السلطان فساروا إلى حصن منصور واتلفوا ضواحيها جمعاً . ثم تفرقوا شذر مذر وعادوا إلى بلدهم .

BEDREDDİN LULU (533-546)

GREGORY ABÜ'L-FARAC
(BAR HEBRAEUS)

Ust. İsmail
Tevfik

ABÜ'L-FARAC TARİHİ

A. Y.

Cilt II.

SURYANCADAN İNGİLİZCEYE ÇEVİREN
ERNEST A. WALLIS BUDGE

TÜRKÇEYE ÇEVİREN
ÖMER RIZA DOĞRUL

2. Baskı

Türkiy Diyanet İşleri İslâm Ansiklopedisi İtâfhanesi	
Kayıt No. :	9650
Tasnif No. :	956.3 FAR. A

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA
1987

Birinci baskı : 1950
İkinci baskı : 1987

ARAP HÜKÜMDARLARI

533

burada okumasını menetti. Bugüne kadar Şam'da bu vaziyet dairesinde hareket ediliyor ve yahudilerle hristiyanlar içinde tıp ilmini tahsil edenler medresenin dışında oturup ders okuyorlar. Aynı yıl içinde yani Arapların 630 (M. 1232) yılında Erbil emiri *Muzafferüddin Kukhuri b. Zeyneddin Ali Kuşak* (Kujek) vefat etti. ve Mekke'ye götürülerek orada gömüldü. Halife Erbil'e *Tahirüddin Ebu Ali Arid Algaş* ile ordu kumandanı *Bahaüddin Bunguş*'un kumandası altında askerler gönderdi. Erbil ahalisi baş eğmedikleri için *Şerefüddin Şarabî* buraya gönderildi, o da harbe girişti ve Amkava kapısını ve Babhlaya'yı yakarak Erbil'e girdi, şehri yağma etti ve kısa bir zaman sonra kaleye de hâkim oldu. Şehrin içinde buranın hâkimi olan *Şemsüddin Batkin* ve *Arid Algaş* ve *Ebül Meali Muhammed b. Nâsir Salaya* namındaki asilzâde ve *Sadak oğlu Müşrif* bulunuyorlardı.

Musul emiri Bedreddin Lulu'nun saltanatının başlamasına dair

Yunanlıların 1544 (M. 1232-1233) yılında halife, Musul emiri *Bedreddin*'e bir saltanat beratı yazdı ve *Bedreddin* sultan ilân edildi. Çünkü *Nâsirüddin Mahmud b. Kahir* (Krah) b. *Nureddin* namındaki genç vefat etmiş bulunuyordu. *Âdil*'in oğulları Sultan *Alâeddin*'in Halat'ı kendilerinden almış olması dolayısıyla son derece sızlanıyorlardı. Bunlar Mısır'dan Biroa'ya kadar büyük bir ordu topladılar ve Mısırlılara Zait kalesi emirinin, Mardin emirinin, Musul emirinin kuvvetleri ile *Selaheddin*'in oğlu ve Samusata emiri *Melik Afdal*'in kuvvetlerini bunlara kattılar ve Maaddlerin ve Taglibilerin kuvvetlerinden de istifade ettiler.

Yunanlıların 1545 (M. 1234) yılında Sultan da Franklar Rumlar, Ermeniler, İberyalılar ve Harezmlilerden müteşekkil büyük bir toplantı yaptı. Bu sayede 100.000 den fazla harp adamı toplandı ve Sultan bunları alarak Filistin'e hareket etti ve burada Mısırlılarla ve bütün müttefikleri ile karşılaşmak istedi. *Âdil*'in oğulları casuslar göndererek Sultanın ordu ile karşılaşamayacaklarını anladılar, onun için *Mansur* kalesini aldılar ve bütün bu havaliyi tahrip ettiler. Sonra toplantılarını bozdu-

الملك بدر الدين لؤلؤ

والآثار القديمة الإسلامية في الموصل

للدكتور داود الجلبي

وعصيين الاعراب والاكراد المتكرر في خارجيه .
فلسنا نجد لهم أثرا في الموصل على الرغم من
حدائثهم وطول مدة بقاء دولتهم نظر الى الامويين ،
التيه الابنئين . أحدهم قصر حرب . فقد ذكر ان
أب جعفر المنصور ولّى على الموصل ابنه جعفرا وجعل
معه حرب بن عبد الله أحد كبار القواد بالعساكر
الكثيرة لكبح جماح الخوارج الذين كانوا قد عاثوا
في هذه الجهات . وأقام حرب في الموصل فبنى له
قصرا عند قرية التميظرة قبالة بفخرى قرية ابن
الامير . ويمكن هذا القصر جعفر بن المنصور وفيه
ولدت السيدة زبيدة . وانتقاض هذا القصر باقية الى
اليوم حيث ترى آثار الرصيف على منحدر الرابية
التي كان مشيدا عليها (تاريخ الموصل للقس
سنيان صديق - (ج ١ ، ص ٧٠) - وجساء في
كتاب البلدان ذكر بناء انشاء المعتضد بالله على تل
التوبة المعروف بتل النبي يونس ، ولكن لا يوجد
أثر لذلك البناء الآن بته .
وأما في دولة بني حمدان فقد عمرت السيدة
جسيمة بنت ناصر الدولة مسجدا على رأس تل التوبة

عند زيارة معالي الدكتور ناجي الاصيل مدير
الآثار القديمة العام لوطن الأثر في الشمال طلب ان
سعادة الدكتور داود الجلبي أن يكتب مقالا خاصا بـ
« سمر » عن « بدر الدين لؤلؤ » وقد تفضل سعادتـه
بكتابة هذا المقال الذي نشره له شاكرين .
السكرتير

في الموصل آثار اسلامية قديمة غير قليلة باقية من
من مختلف الدول .
فمن آثار الامويين المأذنة البقية من الجامع
الاموي المسماة (مدرة الكوازين) وتعرف بالمارة
امكسورة أيضا - ومنها (مدرسة الحر الاموي)
المعروفة الآن بمسجد الحج قسمة الرحماني في
محلة حوش الخان .

أما العباسيون فلم يعسروا شيئا في الموصل ،
لانهم كانوا في بدى الامر يرون فريقا من أهل الموصل
ميلين الى الامويين وفريقا الى العلويين ، ثم لكثرة
ظهور الخوارج في بريتها وكثرة الاضطرابات
الناشئة في داخلها من تنازع القبائل التي سكنتها

The Husaynid Sharifs of Madīna to the Mid-7th/13th Century

Ṭāhir b. Muslim	after 366/976-77
al-Ḥasan b. Ṭāhir	381/982
Dā'ūd b. al-Qāsim	397/1007
Hānī' b. Dā'ūd	?
Muhannā b. Dā'ūd	?
Abu'l-Ghanā'im 'Ubayd Allāh b. Muhannā	408/1017-18
Hāshim b. al-Ḥasan b. Dā'ūd	428/1036-37
al-Ḥusayn b. Muhannā	held office in 469/1076-77
Maṣṣūr b. 'Umāra b. Muhannā	?
? b. Maṣṣūr b. 'Umāra	497/1103-4
Muhannā b. al-Ḥusayn b. Muhannā	late 5th/11th cent.
al-Ḥusayn b. Muhannā b. al-Ḥusayn	?
Qāsim b. Muhannā b. al-Ḥusayn	after 566/1170
Sālim b. Qāsim	after 590/1194
Qāsim b. Jammāz b. Qāsim (?)	612/1215 (?)
Shīḥa b. Hāshim b. Qāsim	624/1226-27
'Isā b. Shīḥa b. Hāshim	647/1249-50

BADR AL-DĪN LU'LU'
AND THE ESTABLISHMENT
OF A MAMLUK GOVERNMENT
IN MOSUL

Douglas PATTON

In 631/1233 the Caliph al-Mustansir declared the mamluk Badr al-Din Abu'l-Faḍā'il Lu'lu' al-Nūrī al-Atābikī ruler of Mosul, and conferred on him the title al-Malik al-Raḥīm.⁽¹⁾ This ended the Zangid dynasty that had controlled Mosul for more than a century. Lu'lu's rise from mamluk to sultan exemplifies the steady growth of mamluk power during this era, and is the earliest instance of mamluk usurpation of an established dynasty. Although he was not a Turk, like the mamluks who were later to rule Syria and Egypt, his career clearly illustrates the same process by which those mamluks were eventually able to replace their Ayyubid masters, and may well have provided them

(1) The primary sources upon which this article is based may be found in a bibliography at its end. Full references may be found in Douglas Patton, "Badr al-Din Lu'lu', Atabeg of Mosul, 607-657/1211-1259," Occasional Paper issued by the Middle East Center, Henry M. Jackson School of International Studies, University of Washington (Seattle, 1991). The principal secondary accounts of Lu'lu's life are C. Cahen, "Lu'lu'," *EI* 5 (1983):821; Dā'ūd al-Jalabī, "Al-Malik Badr al-Din Lu'lu' wa'l-āthār al-qadima al-Islāmiya fi'l-Mawṣil," *Sumer* 2, 1 (1946):20-28; Bishr Farès, "L'Art sacré chez un Primitif Musulman," *BIFAO* 36 (1953-54):625-31; D. S. Rice, "The Brasses of Badr al-Din Lu'lu'," *BSOAS* 13 (1950):627-34; Sawādī al-Ruwayshidī, *Imārat al-Mawṣil fi'l-'ahd Badr al-Din Lu'lu'* (Baghdād, 1971); Sulaymān Sā'igh, *Ta'riḥ al-Mawṣil* (Cairo, 1342/1923), pp. 199-200, 223-28; Max Van Berchem, "Monuments et inscriptions de l'atābek Lu'lu' de Mossoul," *Orientalische Studien Theodor Nöldeke*, ed. Carl Bezold, 2 vols. (Giessen, 1906), 1:197-210; K. V. Zetterstēen, "Lu'lu'," *EI* 3 (1936):40-41.

ST VOIA ISLAMICA, LXXIV,

1991 (Paris), s. 79-103.

Original / Klapp
Königshausen & Neumann

23 AGUSTOS 1993

KONIGSHAUSEN & NEUMANN
MANNHEIM

- Lülü Bedreddin

Bazı saygıların Zengiler pasatında

A HISTORY OF THE ATABEGS OF MOSUL AND
THEIR RELATIONS WITH THE ULAMA
A.H. 521-660/A.D. 1127-1262

A dissertation in the Department of
Near Eastern Languages and Literatures
submitted to the faculty of the
Graduate School of Arts and Science

4221401
01221

cur

In partial fulfillment
of the requirements for the degree
of Doctor of Philosophy at
New York University

Approved
F.S. Bates
7 Oct 1982

by
Douglas Patton
October 1982

05 NISAN 1997

“fünf Zweige”) genannt. Die einfache Bevölkerung verwendete stattdessen irgendein gerade vorhandenes Stöckchen oder einen Zweig. Aus Peshawar und Kabul erfuhr ich, daß sich früher alte Leute manchmal nach dem Essen mit einem Gegenstand den Rücken kratzten oder massierten. Man gebrauchte entweder ein einfaches Stöckchen, das an einem Ende eine leichte Krümmung aufwies, oder auch Stengel mit entkörnten Maiskolben (Pers. *tant-e jowāri*). In Ägypten gibt es bis heute Rückenkratzer (Arab. *miḥak*) aus Holz oder Horn – früher aus Elfenbein – mit einer kleinen Hand am Stielende. Oft sind sie auch mit einem Fliegenwedel (*minašah*) oder einem Schuhlöffel (*talbīshah*) kombiniert.

LITERATUR

ARNOLD, THOMAS WALKER

1928 *Painting in Islam. A Study of the Place of Pictorial Art in Muslim Culture.* Oxford.

Ausstellungskatalog

1982 *The Indian Heritage. Court Life & Arts under Mughal Rule.* London (Victoria & Albert Museum).

BIRGE, JOHN KINGSLEY

1937 *The Bektashi Order of Dervishes.* London.

BLOCHMANN, H.

1873 *The Ā'in-i Akbarī by Abu'l Faẓl 'Allāmī.* Bd. 1. Calcutta.

LE COQ, ALBERT VON

1916 *Volkskundliches aus Ost-Turkestan.* Berlin.

Hujwiri, 'Alī b. 'Uṣman al-Jullābī

1911 *The Kashf al-Mahjūb. The Oldest Persian Treatise on Sufism.* Übersetzt von REYNOLD A. NICHOLSON. Leyden—London.

IRVINE, WILLIAM

1962 *The Army of the Indian Moghuls: Its Organization and Administration.* New Delhi.

JA'FAR SHARĪF

1921 *Islam in India or the Qānūn-i-Islām. The customs of the Musalmāns of India.* London u. a.

LANE, EDWARD WILLIAM

1923 *The Manners & Customs of the Modern Egyptians.* London (1836¹).

MILSTEIN, R.

1990 *Miniature Painting in Ottoman Baghdad.* Costa Mesa.

MÜLLER, KLAUS E.

1967 *Kulturhistorische Studien zur Genese pseudoislamischer Sektengebilde in Vorderasien.* Wiesbaden.

**Badr ad-Dīn Lu'lu' von Mosul (reg. 1233–1259):
Zu Auftraggebern islamischer Kleinkunst
im 13. Jahrhundert**

Von ANNETTE HAGEDORN, Bonn

In Inschriften mittelalterlicher Kleinkunstobjekte und in zeitgenössischen Quellen werden häufig Auftraggeber und Beschenkte erwähnt. Es handelt sich dabei um Sultane, Šāhs, einen Großwazīr, Wazīre, Amīre, hohe Offiziere, Angehörige der Herrscherfamilien und um den hier im folgenden vorgestellten Badr ad-Dīn Lu'lu'.¹

Objekte wie die sog. Blacas-Kanne von 1232 n.Chr.² entstanden 1232 in Mosul, als diese Stadt unter der Regentschaft von Atabeg Badr ad-Dīn Lu'lu' stand. An seinem Regierungsstil und der Form seiner Hofhaltung soll exemplarisch die herausragende Bedeutung eines höfischen Machtzentrums für die kulturelle und politische Entwicklung einer mittelalterlichen orientalischen Stadt nachgezeichnet werden.

Badr ad-Dīn Lu'lu' wurde 1234/631 nach dem Tod des letzten Mosuler Zangiden vom Kalifen al-Mustansir (reg. 623/1226–640/1242) zum Herrscher von Mosul eingesetzt. Um seine Unabhängigkeit und mächtige Position als Potentat auch öffentlich darzustellen, entwickelte er ein klares Konzept. Eine Verbindung von politischer Lenkung und überzeugender Selbstdarstellung führte dazu, daß Badr ad-Dīn bis 659/1259 in Mosul regieren konnte.

Zunächst schaltete er seit 630/1233 die zangidenfreundliche geistige Opposition aus, denn die Nichtachtung religiöser Strömungen innerhalb der Bevölkerung hatte unter den Zangiden zur Unzufriedenheit vieler Stadtbewohner geführt. Um diese Teile der Bevölkerung hinter sich zu bringen, gründete Badr ad-Dīn Lu'lu' mehrere Schreine. Aus elitären Eliteschulen der Zangidenzeit wurden durch den Einbau von Schreinen öf-

¹ Untersucht wurden für diese Arbeit die in E. COMBE — J. SAUVAGET — G. WIET: *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe* (17 Bde., Kairo 1931 ff.) gesammelten Inschriften des 12.–13. Jh.s und die in der Literatur zur islamischen Kunst des 9.–14. Jh.s publizierten Inschriften. Ungefähr 100 Namen von Auftraggebern oder Beschenkten werden genannt.

² London, British Museum, Inv.Nr. 66.12–69-61.

Cornelia Wunsch (Hrsg.): XXV. Deutscher Orientalistentag,
Vorträge, München 8.–13.4.1991
(ZDMG-Suppl. 10). – © 1994 Franz Steiner Verlag Stuttgart

D. 841.

s. 493–507.

✱ LUR¹, BADR AL-DĪN ABU 'L-FADĀ'IL AL-MALIK AL-RAḤĪM, a freedman, possibly black, of the last Zangids of Mosul, whose régime he prolonged. Designated by Arslān Shāh I on his death in 607/1210-1 as regent of the principality for his young son al-Kāhīr, then by the latter (d. 615/1218) for his infant son, Arslān Shāh II, he was officially designated, with a caliphal diploma, as lord in 629/1232. The chronicles mention him especially for his interminable minor clashes with the lesser surviving Zangids and their Muzaffarid allies from Irbil; he had, on the other hand, the support of the Ayyūbid al-Ashraf, all this interfering with the intrigues of the Kh^wārazm-Shāhs and first Mongol detachments. Later, he fought with al-Šāliḥ Ayyūb in D^jazīra and then with al-Nāšīr of Aleppo. In all these clashes, he appears far less as a successful military leader than as an astute diplomat. This ability and his longevity resulted in his being regarded as a power; it is for having wanted to marry his daughter that the first Mamlūk Sultan, al-Mu'izz, was assassinated by his wife, Shadjār al-Durr. The last days of Lu¹ were clouded, however, by the Mongol invasion; after the fall of Baghdād and the caliphate, he succeeded in keeping Mosul as a vassal of Hülāgū. He died in 657/1259, aged about 80. His sons soon had to renounce the succession and flee to Baybars in Egypt.

The chronicles tell us nothing of Lu¹'s internal administration. We know, however, that Mosul attained in this period a notable role as a craft (copper-work), commercial and cultural centre. The people from Mosul who are several times mentioned in Acre under Latin domination are possibly Christians, a large number of whom survived in Upper Mesopotamia. 'Izz al-Dīn Ibn al-Athīr (q.v.) may have written his history of the Atabeks with the encouragement of Lu¹.

Bibliography: All the chronicles of the Ayyūbid period: Ibn al-Athīr, Sibṭ Ibn al-Djāwzī and his continuator Yūnīnī, Ibn Wāsil (4 vols. published), al-Makīn b. al-'Amīd, Ibn Shaddād (*al-A'lāk*), section on al-Djāzīra published Damascus 1979), the Christian Abu 'l-Farajī Bar Hebraeus (all editions provided with an index). Inscriptions: RCEA, 4180 (?), 4229, 4289-95, according to M. van Berchem, *Monuments et inscriptions de l'atabek Lu¹ de Mossoul*, in *Orientalische Studien Th. Nöldeke gewidmet*, i, Giessen 1906, 197-210, repr. in *Opera minora*, ed. A. Louca, Geneva 1978, ii, 660-72. Coins: Zambaur, *Nouvelles contributions à la numismatique orientale*, in *Wiener Numism. Zeitung*, xlvii (1914); M. Mitchiner, *Oriental coins*, in *The World of Islam*, nos. 1130-1. (CL. CAHEN)

✱ LUR (in Persian *Lor* with *o* short), an Iranian people living in the mountains in south-western Persia. As in the case of the Kurds, the principal link among the four branches of the Lurs (Mamāsānī, Kūhgīlū'ī, Bakhtiyārī and Lurs proper) is that of language. The special character of the Lur dialects suggests that the country was Iranicised from Persia and not from Media. On the ancient peoples, who have disappeared, become Iranicised or absorbed in different parts of Luristān, see LURISTĀN.

The name. Local tradition (*Ta'rikh-i guzida*) connects the name of the Lurs with the place Lur in the defile of Mān-rūd. This tradition is perhaps based on a memory of the town al-Lūr mentioned by the early Arab geographers (al-Iṣṭakhārī, 195, etc.), the name of which survives in Šahrā-yi Lur (to the north of Dizfūl). There are several other place-names resembling Lur, namely Lir, a district of D^junday-

Sābūr (Schwarz, *Iran im Mittelalter*, 666; cf. the Kūhgīlū'ī tribe: Lirāwī), which may be to Lur what *pīl* in Lurī is to *pūl* "money" in Persian; Lurdjān (Yākūt: Lurdadjān, now Lurdagān) according to Iṣṭakhārī, capital of the canton of Sardan (between Kūh-Gīlū and the Bakhtiyārīs) and lastly there is a place called Lurt (Lort) near Šaymara.

Al-Mas'ūdī alone, in his list of "Kurd" tribes speaks of the Lurriyya tribe (which may mean the Lurs connected with the district of al-Lur). In the 7th/13th century Yākūt uses the names Lūr, Lurr, to mean the "Kurd tribe living in the mountains between Khūzistān and Iṣfahān"; he calls the country inhabited by it *bilād al-Lur*, or Luristān.

These facts show the stages of evolution of the geographical term (perhaps pre-Iranian) into an ethnic name. If however we seek an Iranian etymology for the name Lūr, its connection with the first element in Luhr-asp (already proposed by von Bode) at once suggests itself. According to Justi, *Iranisches Namenbuch*, 183, Luhr is explained by **rudhra* "red". The place-name Rūr in Yākūt may supply an intermediary form. The *Ta'rikh-i guzida* gives a popular etymology *Lur* = *lir* "wooded hill" in Lurī.

Ethnology. If the linguistic data connect the Lurs with Fārs, local tradition only regards as true Lurs the tribes who came from the defile of Mān-rūd. According to the *Ta'rikh-i guzida*, 539, 547, there is in the *wilāyet* of Mān-rūd a village called Kurd, near which there is a defile. The place called Lur is situated in this *kūl* (the word means in Lurī a "little ravine", cf. O. Mann). The name Mān-rūd much resembles that of Mādiyān-rūd (the word *mādiyān* is found as *mān/mūn* in Lurī; Zhukovski, iii, 158) but certain historical considerations make us look for it near Māngarra-Mūngarra (cf. *Ta'rikh-i guzida*, 548, on the place lying between Mān-rūd, Samhā and Māngarra). The clans (*guruh*) of the natives of Kūl-i Mān-rūd were later called after the places where they had settled, like the Djangrū'ī (Čangrū'ī, Djangardī) and the Ūtarī (Aztarī). The governing family of the Atābegs of Little Lur belonged to the Djangrawī (the name of their clan is Salbūrī, Salghūrī; the names Salwizī in *Ālam-ārā*, 369, Salwarzī in *Āli Ḥazīn*, *Tadhkira*, 135, and Salawarzī in Houtum-Schindler are to be corrected). The *Ta'rikh-i guzida* concludes by enumerating the 8 clans (*shu'ab*) of the two principal *guruh* and the 18 other tribes (*akwān*) of the Lurs.

A few names (Māngarra, Anārakī, Djūdakī) correspond to modern names. Finally, four clans are mentioned: Sāhī (Sāmī), Arsān (Asbān, Asān), Arkī and Bihī, who, although speaking Lurī, are not Lurs; the people of the other villages of Mān-rūd were peasants (*rūstā'ī*).

In ca. 500/1106, a hundred (or 400) Faḍlawī Kurd families arrived from Syria. They came by the north (Shuturān-Kūh) and settled at first on the lands of the Khūrshīdī *wazīrs* (see LUR-1 KŪĪK; and cf. *Nuzhat al-ḥulūb*, 70, under the word *girdlāk*). At the beginning of the 7th/13th century, new tribes flocked to the standards of Hazārasp of the Great Lur. Among them were two Arab tribes: 'Ukaylī ('Akilī; cf. the place of this name below Shūsh^{tar}), a Hāshimī one, and 28 different tribes (*mulafarrīka*), among whom we find the Bakhtiyārī (Mukhtārī), the Djawānikī (Marāsīlī), the Gōtwand (cf. the village near Shūsh^{tar}), the D^jākī, the Lirāwī, the Mamāsati (Mamāsānī?), etc. According to the *Sharaf-nāma* (i, 26), all these tribes also came from Syria. These waves of immigration must have had a considerable effect on the ethnic composition of the Great Lur.

تبلغ ٨٠ عقدة، وتحاول القوى البحرية الكبرى تطوير هذه المسألة للوصول إلى سرعات أكبر. وتعتمد قوة التحرك السريع في الماء warp drive على ظاهرة «التكهف الفائق» supercavitation وإحاطة الجسم المتحرك بغلاف متجدد من الغاز بحيث لا يبطل الماء إلا جزءاً يسيراً من سطح الجسم، الأمر الذي يخفف من قوة الاحتكاك أو السحب اللزج viscous drag، وقد تمثل نظريات التكهف الفائق قفزة كمومية quantum في التسليح البحري.

قتيبة التصفيدي

- مراجع للاستزادة:
- ALFRED EDWARD NICHOLLS, Nicholls's Seamanship and Nautical Knowledge (Brown and Ferguson; 23rd edition 1977).
- STEPHEN SAUNDER, Jane's Fighting Ships, 2005-06 (Jane's Information Group 2005).

يوجب إعطاء الدفة زاوية صغيرة لا تتجاوز بضع درجات لجعل سير السفينة باستقامة إلى الأمام. وفي حال انحراف الدفة يساراً يصدمها الماء محاولاً إعادتها بمحصلة قوة طولية وعرضية تعطي عزم دوران يجبر مقدمة السفينة على الانعطاف إلى يسار اتجاه الحركة، والعكس بالعكس. ويتوقف تأثير حرف الدفة على قوة تيار الماء واتجاهه، في حين يتوقف قطر الدوران على زاوية انحراف الدفة وسرعة السفينة وتصميم البدن. تسمح التقنيات التقليدية بالحركة على الماء وتحت سطح الماء بسرعات

دفة في وضعية الصفر، خاصة النصف السفلي للدفة الأكثر عمقاً والأكثر تأثراً؛ يندفع مؤخر السفينة نحو اليسار، وتتحرف مقدمتها نحو اليمين.

عندما تبدأ السفينة بالسير إلى الأمام ينتج من حركتها تيار يندفع إلى الخلف يضاف إلى التيار المتدفق من الرفاص، ويصدم دفة السفينة. فإن كانت دفة السفينة على استقامة المحور الطولي للسفينة (الدفة بوضعية الصفر) تسير السفينة باستقامة نحو الأمام تجاوزاً؛ لوجود تأثيرات أخرى من البدن والماء والتيارات والرياح، مما

التوضيحات ذات الصلة:

السفن - العنفة - الفواصة - القاريب

■ لؤلؤ بن عبد الله (الملك الرحيم)

(٥٧٠ - ٥٦٥ / ١١٧٤ - ١٢٥٩ م)

الأتابك لؤلؤ بن عبد الله أبو الفضائل بدر الدين الملقب بالملك الرحيم وبالمملك المسعود صاحب المؤصل ومؤسس الدولة الأتابكية الثانية فيها. مملوك الأتابك الزنكي في الموصل نور الدين أرسلان شاه الأول (٥٨٩ - ٦٠٧ هـ)، وينسب إليه أحياناً فيقال: النوري. إلا أنه مملوك مجهول الأصل اشتراه سيده، ورباه في كنفه كغيره من المماليك، وتقدم في المراتب حتى غلب على شؤون الموصل.

يسميه المؤرخ ابن الفوطي: لؤلؤاً الرومي، أما المؤرخ أبو شامة فيشير إلى أنه أرمي الأصول؛ علماً أن موضوع أصول هؤلاء المماليك الذين اصطنعوا في كافة الدول الإسلامية، وعم وجودهم أقطارها من الهند حتى الأندلس؛ لحماية المتغلبين على السلطة من بعضهم بعضاً ولضمان

إلى الرعية؛ ولكنه كان كثير القتل والتشويه والمؤاخذه، كما قال عنه صاحب كتاب «الفخري»: «إنه كان كثير المجالسة للأفاضل... مع أنه كان أمياً لا يقرأ ولا يكتب». جمع حوله نخبة من الحكماء والعقلاء حتى كان عصره من أزهى عصور تاريخ الموصل، وتكفي فيه شهادة سيده نور الدين أرسلان شاه الأول التي أوردها المؤرخ ابن الأثير حين قال عنه: «إنه كسب ثقة أستاذه الذي طال مرضه، وفسد مزاجه، فرأى أن يتولى تدبير مملكة ولديه، ويقوم بحفظهما والنظر في مصالحهما».

بدأ نفوذه في عهد أستاذه نور الدين أرسلان شاه الأول (٥٨٩ - ٦٠٧ هـ) وبعد وفاته قام بتدبير مملكة ابنه القاصر الملك القاهر عز الدين مسعود الثاني (٦٠٧ - ٦١٥ هـ) الذي لم يكن له من الأمر شيء إذ عزله مكبره عن الناس...

سيطرتهم على الرعية... غير ذي بال، إذ كان يتم شراؤهم صغاراً، ثم يربون في قصور مائكيهم، وكانت بعض الظروف الذاتية أو الموضوعية تدعم أقواهم وأذكاهم وأكثرهم دهاء وأحياناً أكثرهم محبة لسفك الدماء وحياسة الدسائس إلى السلطة.

وهو شخصية بارزة من شخصيات العصور السلجوقية والزنكية والأيوبية والمغولية كان له دور بارز في تاريخ الموصل وما حولها في القرن السابع الهجري/ الثالث عشر الميلادي في عهد أتابكتها الزنكيين حيث استبدت بالسلطة في أيام ضعفهم، ودفعته الظروف إلى تأسيس دولة أتابكية ثانية فيها.

تُجمع المصادر على أنه كان كما قال عنه ابن الفوطي: «عاقلاً، حازماً، لبيباً، جواداً، كريماً ذا دهاء وحيلة وإحسان

دشنامه جهان اسلام (۲)، تهران، ۱۳۷۵

IRICA 36492

بدریه، مدرسه ۵۵۵. ZNWV31 L 0

۵۰۹

رأس البغل، یکی از بزرگان یهود بوده که سکه‌هایی ضرب می‌کرده است و چون اعراب استعمال این لفظ را زشت می‌شمردند بجای آن این واحد پول را بدریه نام نهادند. به نوشته کرملی، عضدالدوله دیلمی در ۳۶۷، ده هزار بدریه نزد الطائع، خلیفه عباسی (۳۶۳-۳۸۱) فرستاد (همانجا). اما در سایر منابع در دسترس، و در رویدادهای این سال، ارسال پولی با این عنوان دیده نشده است.

منابع: ابن منظور لسان العرب، چاپ علی سیری، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲، ذیل «بدره»؛ محمد بن احمد ابوریحان بیرونی، الآثار الباقیه عن القرون الخالیة، چاپ زاخو، لایپزیگ ۱۹۲۳، ص ۶۴؛ محمد حسین بن خلف برهان، برهان قاطع، چاپ محمد معین، تهران ۱۳۶۱ ش، ذیل «درخش»؛ اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیة، چاپ احمد عبدالغفور عطار، بیروت [ب.تا.]، چاپ افست تهران ۱۳۶۸ ش، ذیل «بدره»؛ موسی حسینی مازندرانی، العقد العتیر، تهران ۱۳۸۲، ص ۱۱۱-۱۱۲؛ ابوالحسن دیبانت، فرهنگ تاریخی سنجدش‌ها و ارزش‌ها، چاپ بابرام صادقی، تبریز ۱۳۶۷ ش، ج ۱، ص ۶۴، ج ۲، ص ۳۹؛ محمد پادشاه بن غلام محیی‌الدین شاد، آندراج: فرهنگ جامع فارسی، چاپ محمد دبیرسیاقی، تهران ۱۳۶۳ ش، ذیل «درخش»؛ عباس عزایوی، تاریخ النقود العراییة، بغداد ۱۳۷۷/۱۹۱۸، ص ۱۷۷؛ یوسف غنیمه، «النقود العباسیة»، سومر، ج ۹ (۱۹۵۳)، ص ۹۹؛ آگناتس ماری کرملی، النقود العربیة و علم التعمیات، قاهره ۱۹۳۹، چاپ افست بیروت [ب.تا.]؛ علی اکبر نفیسی، فرهنگ نفیسی، تهران ۱۳۵۵ ش، ذیل «بدره».
/ نورالله کسائی /

بدریه (۲) ← بدرالدین بن قاضی سماونه؛ عادلیه

بدریه، مدرسه، از مدارس مشهور قرن هفتم در موصل، که به دستور بدرالدین * لؤلؤ (حک: ۶۳۱-۶۵۷) تأسیس شد. مدرسه در شمال شهر و کنار دجله قرار داشت. تاریخ درست تأسیس آن معلوم نیست، اما از سال درگذشت محمد بن علوان (۶۱۵ یا ۶۱۶)، نخستین استاد مدرسه، می‌توان دریافت که شروع کار مدرسه بدریه در آغاز قرن هفتم بوده است (ابن اثیر، ج ۱۲، ص ۳۵۳؛ ابن کثیر، ج ۱۳، ص ۸۲). اشتغال استادان و معیدان یا مقرران و طلاب شافعی مذهب در بدریه، که بیشترشان تربیت یافته نظامیه شافعیه بغداد بوده‌اند، دلیلی است بر اینکه مذهب شافعی در این مدرسه رایج بوده است. برخی از نویسندگان اخیر، مذهب رایج در این مدرسه را شافعی و حنفی تصور کرده‌اند. شاید منشأ این تصور حضور حنفی مذهبان در مجلس درس یکی از استادان نامدار بدریه بوده است (معروف، ص ۱۷۶).

از تشکیل مجالس درس شبانه و اقامت شبانه‌روزی مدرسان

ص ۶۷) موجود است؛ بحرالاوزان (۹۹۱-۱۰۰۱) - یا سبعة - شامل مثنویهای: منبع‌الاشعار به تقلید از مخزن‌الاسرار؛ ماتم‌سرای به تقلید از منطق‌الطیر؛ زهره و خورشید به تقلید از حدیقه؛ شمع دل افروز (۹۷۶) در ۵۵۰ بیت، به تقلید از خسرو و شیرین امیرخسرو؛ مطلع‌الفجر به تقلید از سبحة‌الابرار؛ لیلی و مجنون به تقلید از لیلی و مجنون هاتفی (شش مثنوی مجموعاً در ۱۰۰۰ بیت) و همچنین ژرسل نامه به تقلید از بوستان سعدی، در ۱۶۰۰ بیت و چهار دفتر: صفی‌نامه در وقایع پیامبران؛ اسکندرنامه در وقایع ذوالقرنین، نسخه خطی آن در کتابخانه ملی پاریس (بلوشه، ج ۳، ص ۳۵۲) موجود است؛ مصطفی‌نامه در شرح زندگی و جنگهای حضرت رسول صلی‌الله علیه‌وآله وسلم، تا واقعه خروج شیبانی و وقایع پادشاهان عرب و عجم از خلفای بنی‌امیه تا آل تیمور؛ ظفرنامه (۱۰۰۱) در شرح جنگهای ابوالغازی عبدالله بهادرخان حاکم ماوراءالنهر، نسخه خطی آن در فرهنگستان علوم تاجیکستان (فهرست نسخه‌های خطی شرقی آکادمی علوم تاجیکستان، ج ۱، ص ۷۳) موجود است.

منابع: محمدتقی دانش‌پژوه و ایرج افشار، نسخه‌های خطی، دفتر چهارم، تهران ۱۳۴۴ ش؛ ذیح‌الله صفا، تاریخ ادبیات در ایران، تهران ۱۳۶۳-۱۳۷۰ ش، ج ۵، بخش ۲، ص ۷۱۷-۷۱۳؛ کتابخانه گنج‌بخش، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه گنج‌بخش، تألیف احمد منزوی، اسلام‌آباد ۱۳۵۷-۱۳۶۱ ش؛ عبدالغنی میرزایف، «بدرالدین کشمیری و اشتباهاتی در تعیین تألیفات او»، وحید، دوره ۱۲، ش ۹ (آذر ۱۳۵۳)، ص ۷۱۳-۷۱۰ (میرزایف به اشتباه سال تولد بدری را ۹۶۱ نوشته است)؛ سعید نفیسی، تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی تا پایان قرن دهم هجری، تهران ۱۳۶۳ ش، ج ۱، ص ۴۴۴-۴۴۵.

E. Blochet, *Catalogue des manuscrits persans de la Bibliothèque nationale*, Paris 1905-1934.

/ عارف نوشاهی /

بدریه (۱)، از پولهای رایج عباسیان. بدریه منسوب به بدره به معنی همیانی از پوست بزغاله از شیر گرفته است که در آن یکهزار یا هفت هزار یا ده هزار درهم می‌گذارند (کرملی، ص ۱۴۴). این کیسه چهارگوش مستطیل شکل را از تیماج یا پلاس یا هر نوع چرم دیگر می‌ساختند و سکه‌های رایج زمان را در آن می‌ریختند. ازینرو کیسه‌های ده هزار دیناری را «بدرالدنانیر» می‌گفتند که با تومان مغولی، به معنی ده هزار، معادل بوده است. شهرت این نقود به بدریه بیشتر از آن جهت بوده که اعراب بجای استفاده از صندوق برای نگهداری نقود از کیسه (بدره) استفاده می‌کردند (همانجا).

از پولهای رایجتر در عصر عباسیان «بغلیه» منسوب به

دشنامه جهان اسلام، (۲)، تهران، ۱۳۲۵

IRICA 36492

6881 ZAWW31 20

بدرالدین لؤلؤ

Carl Brockelmann, *Geschichte der arabischen Literatur*,
Leiden 1943-1949.

۴۹۴

/ عبدالله کیانی /

بدرالدین قوامی رازی - قوامی رازی

بدرالدین کرکی - اعرجی، بدرالدین

بدرالدین لؤلؤ، ملقب به ملک رحیم، وزیر ارمنی تبار چهار اتابک زنگی (۵۹۴-۶۳۰) و امیر مستقل موصل در سده هفتم. نخست «مملوک» نورالدین ارسلان شاه زنگی بود (خواندمیر، ج ۲، ص ۵۵۶) و پس از درگذشت مجاهدالدین قایماز، وزیر نورالدین، امور حکومت او را برعهده گرفت (ابن اثیر، ۱۹۶۳، ص ۱۹۳؛ ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۵). نورالدین پیش از مرگ، پسر خود عزالدین مسعود ملک قاهر، را به جانشینی برگزید و امیر بدرالدین لؤلؤ را به وزارت ملک قاهر جوان تعیین کرد تا در سایه تدبیر و سیاست او حکومتش قوام گیرد (ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۰۴-۳۰۵؛ ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۵). نورالدین در ۶۰۷ درگذشت و ملک قاهر به امارت رسید (ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۰۳-۳۰۴). دوره حکومت او با آرامش نسبی سپری شد. در ۶۱۵ با درگذشت ملک قاهر، پسر نوجوانش، نورالدین ارسلان شاه دوم به جای او نشست (همان، ج ۹، ص ۳۱۹) و به وصیت ملک قاهر، بدرالدین همچنان در مقام خود باقی ماند (همان، ج ۹، ص ۳۲۰). او برای سلطان جدید از لشکر بیعت گرفت و با فرمانروایان اطراف موصل مانند اربیل تجدید عهد کرد، همچنین نزد خلیفه ناصرالدین بن المستضی بالله (حک: ۵۷۵-۶۲۲) سفیری فرستاد و از او فرمان حکمروایی نورالدین ارسلان شاه دوم را درخواست کرد. پس از چندی، فرمان خلیفه مبنی بر حکومت نورالدین و وزارت بدرالدین، رسید (همانجا).

عمادالدین زنگی که حکومت قلعه‌های عفر، حمیدیه و شوش را داشت، پیوسته در اندیشه جانشینی برادرش ملک قاهر و تسخیر قلعه عمادیه بود؛ ازینرو حاکم آنجا را - که مملوک نیایش بود - برانگیخت تا قلعه را به او واگذار کند (ابن واصل، ص ۱۴؛ ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۲۰). بدرالدین بیدرنگ حاکم جدیدی برای عمادالدین فرستاد. عمادالدین با استفاده از بیماری و غیبت نورالدین ارسلان در میان مردم، بدرالدین را متهم کرد که درصدد دست‌اندازی به حکومت موصل است. ازینرو اهالی عمادیه به یاری عمادالدین شتافتند و قلعه را تسخیر کردند. بدرالدین برای پس گرفتن قلعه، به آنجا لشکر کشید (ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۲۰؛ ابن واصل، ص ۱۴-۱۵) اما شکست

خورد و از ملک اشرف ایوبی درخواست کمک کرد (ابن واصل، ص ۱۶-۱۵؛ ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۲۱؛ ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۶-۳۱۷). از سوی دیگر کشمکش میان عمادالدین زنگی و بدرالدین و اتحاد مظفرالدین کوبوری، (به بگتگیان*) حاکم اربیل، با حاکمان ماردین و حصن کیفا بر ضد ملک اشرف سبب شد تا ملک اشرف سپاه خود را برای یاری بدرالدین لؤلؤ به نصیبین بفرستد (ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۶-۳۱۷). در ۶۱۶، نورالدین ارسلان شاه درگذشت و بدرالدین، ناصرالدین محمود، برادر سه ساله او را به جای نورالدین نشانید و از لشکر برای او بیعت گرفت (ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۲۱-۳۲۲؛ ابن عبری، ص ۳۰۴؛ ابن واصل، ص ۲۱). اما صغیر بودن سلطان جدید و طمع دوباره عمادالدین زنگی و مظفرالدین کوبوری، حامی او، موجب آغاز درگیریهای تازه‌ای شد. با حرکت آنان به سوی موصل، بدرالدین بار دیگر از ملک اشرف یاری خواست اما اختلاف بدرالدین لؤلؤ و ایبک، سردار ملک اشرف ایوبی، بر سر آرایش جنگی به شکست و فرار بدرالدین به موصل انجامید (ابن عبری، ص ۳۰۵؛ ابن واصل، ص ۲۳-۲۴؛ ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۷-۳۱۸). به هرحال بار دیگر با میانجیگری سفیران، صلح برقرار شد (ابن واصل، ص ۲۴؛ ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۱۸) تا اینکه در ۶۲۳ سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه منکبرنی (حک: ۶۱۷-۶۲۸) بر عراق و آذربایجان مسلط شد و به تحریک مظفرالدین کوبوری و متحدانش به خلاط حمله برد و آنجا را محاصره کرد. در این هنگام مظفرالدین کوبوری، به امید کمک سلطان جلال‌الدین، در نزدیکی موصل منتظر رسیدن سپاهیان خوارزمشاهی بود (ابن خلدون، ج ۵، ص ۳۲۲). اما به سبب شورش نایب سلطان جلال‌الدین در کرمان، او محاصره خلاط را ناتمام گذارد و به سوی کرمان رفت (ابن واصل، ص ۱۹۹-۲۰۱). در همین زمان ملک اشرف ایوبی با درخواست کمک بدرالدین لؤلؤ به موصل آمد، در نتیجه مظفرالدین کوبوری، پس از خراب کردن بخشهایی از موصل، عقب‌نشینی کرد (ابن اثیر، ۱۹۸۵، ج ۹، ص ۳۶۷). سه سال بعد، جلال‌الدین خوارزمشاه بار دیگر خلاط را محاصره کرد اما خلیفه المستنصر بالله (حک: ۶۲۳-۶۴۰) از او خواست که متعرض بدرالدین نشود (ابن خلدون، ج ۵، ص ۱۶۱؛ جوینی، ج ۳، ص ۴۵۵-۴۵۶، حاشیه قزوینی).

در ۶۲۸، با شکست جلال‌الدین از مغولان، گروهی از لشکریان مغول به حوالی اربیل و موصل حمله بردند. مظفرالدین کوبوری برای مقابله با آنان از بدرالدین لؤلؤ یاری خواست و بدرالدین نیز سپاهی به کمک او فرستاد، اما این سپاه به اربیل نرسید (ابن واصل، ص ۳۵۰).

BADR, BATTLE OF

one, around which they grouped on favorable terrain. The Meccans were thereby forced either to make a humiliating withdrawal for lack of water or to advance and engage the Muslims from a disadvantageous position. They chose the latter option, with disastrous results. The actual course of the battle cannot be satisfactorily disengaged from the large mass of imaginative detail embroidered around it, but it is clear that after a number of single combats, the Meccans were routed in a general engagement. The Meccans reportedly had between forty-five and seventy men killed and a similar number captured, with some important leaders (including Abū Jahl) among the slain. The Muslims, by comparison, suffered only about fifteen casualties.

The battle of Badr brought immediate economic relief to the victorious Muslims, in the form of booty and ransom for captives, but it also had other consequences of more lasting importance. It simultaneously undermined the prestige of the Quraysh of Mecca, hitherto the most powerful group in western Arabia, and greatly augmented that of Muḥammad, thus helping to increase his position and influence among other west Arabian groups. It also greatly strengthened Muḥammad's position in Medina by making the Muslims surer that God was on their side and by helping to bring those with ambivalent feeling toward the Prophet into the Muslim camp.

Indeed, the victory at Badr provided such a significant boost to Muḥammad's prestige and power that we must consider it a critical factor in the ultimate success of his political consolidation. Even the Meccans' defeat of the Muslims a year later in the battle of Uhud could not totally erase the political effects of Badr, which had raised Muḥammad from a nonentity to a figure to be reckoned with in west Arabian politics.

Several verses of the Koran, notably parts of sura 8, "The Spoils" (*al-Anfāl*), are considered by Muslim commentators to refer to the battle of Badr, although the text itself contains only one explicit reference to the battle (3.123). As the Islamic community grew during and after Muḥammad's lifetime, participation on the Muslim side in the battle of Badr came increasingly to be viewed as a badge of special merit, signifying early and staunch allegiance to Islam and to the Prophet.

BIBLIOGRAPHY

Ibn Hishām, *Sira, Das Leben Muhammads*, Ferdinand Wüstenfeld, ed. (1858-1860), 427 ff., also translated by Alfred Guillaume as *The Life of Muhammad* (1955), 289

BADR AL-DĪN LU³LU³

ff.; al-Ṭabarī, *Annales* (1879-1901), i, 1284 ff.; al-Wāqidī, *Kitāb al-maghāzī* (1966), 19 ff.; William Montgomery Watt, *Muhammad at Medina* (1956), 10-13; and, as editor, *Bell's Introduction to the Qurʾān* (1970).

FRED M. DONNER

[See also Abū Sufyān; Arabia; Quraysh; Muḥammad.]

BADR AL-DĪN LU³LU³, ruler of Mosul, 1211-1259. He began his career as a *mamlūk* of the sixth Zankid ruler, Arslānshāh I (1193-1211), who appointed him *atābik*, or regent, for his minor son, Masʿūd II (1211-1218). Badr al-Dīn continued in the same capacity, as effective ruler of Mosul, during the reigns of Masʿūd's sons Arslānshāh II and Mahmūd. With the death of the latter in 1234, the Mosul branch of the Zankid house came to an end; Badr al-Dīn assumed sovereignty in his own name and was recognized as the legitimate ruler by the caliph.

An able statesman, he managed, through a complex and shifting network of alliances with various Ayyubid and Seljukid princes, both to maintain the independence of Mosul and to absorb the smaller principalities of Sinjār and Jazīrat ibn ʿUmar, thus extending his territorial boundaries west to the Khabur River. Furthermore, his conciliation of Mankū Khān helped to stave off the Mongol invasion of Mosul until 1262, three years after his death. Current knowledge of his diplomacy comes largely from coin inscriptions.

Badr al-Dīn was also important as a patron. At Mosul he restored the city wall, built a palace (Qarā Saray), and built or restored the shrines of Imām Yaḥyā and ʿAwn al-Dīn; his beautiful carved wooden cenotaph for the latter is still preserved. Most of these buildings are of brick, with doorways and other elements of the gray-blue local stone. They generally bear flowing cursive inscriptions and spacious floral arabesques in multiple systems superimposed on one another at different levels of relief. Human figures and fantastic creatures were also carved in relief. Outside Mosul a bridge at ʿArabān on the Khabur River and a ruined caravansary east of Sinjār also survive.

Five silver-inlaid bronze vessels identified as having come from Badr al-Dīn's court are in European collections. They are characterized by figural decoration, usually organized in medallions, and elegant floral motifs comparable to those in contemporary architectural ornament.

The Husaynid Sharifs of Madīna to the Mid-7th/13th Century

Tāhir b. Muslim	after 366/976-77
al-Ḥasan b. Tāhir	381/982
Dā'ūd b. al-Qāsim	397/1007
Hānī' b. Dā'ūd	?
Muhannā b. Dā'ūd	?
Abu'l-Ghanā'im 'Ubayd Allāh b. Muhannā	408/1017-18
Hāshim b. al-Ḥasan b. Dā'ūd	428/1036-37
al-Ḥusayn b. Muhannā	held office in 469/1076-77
Manṣūr b. 'Umāra b. Muhannā	?
? b. Manṣūr b. 'Umāra	497/1103-4
Muhannā b. al-Ḥusayn b. Muhannā	late 5th/11th cent.
al-Ḥusayn b. Muhannā b. al-Ḥusayn	?
Qāsim b. Muhannā b. al-Ḥusayn	after 566/1170
Sālim b. Qāsim	after 590/1194
Qāsim b. Jammāz b. Qāsim (?)	612/1215 (?)
Shīḥa b. Hāshim b. Qāsim	624/1226-27
'Isā b. Shīḥa b. Hāshim	647/1249-50

Studia Islamica
LXXIV (Paris), MCMXCI

BADR AL-DĪN LU'LU' AND THE ESTABLISHMENT OF A MAMLUK GOVERNMENT IN MOSUL

In 631/1233 the Caliph al-Mustansir declared the mamluk Badr al-Din Abu'l-Fadā'il Lu'lu' al-Nūrī al-Atābikī ruler of Mosul, and conferred on him the title al-Malik al-Rahim.⁽¹⁾ This ended the Zangid dynasty that had controlled Mosul for more than a century. Lu'lu's rise from mamluk to sultan exemplifies the steady growth of mamluk power during this era, and is the earliest instance of mamluk usurpation of an established dynasty. Although he was not a Turk, like the mamluks who were later to rule Syria and Egypt, his career clearly illustrates the same process by which those mamluks were eventually able to replace their Ayyubid masters, and may well have provided them

(1) The primary sources upon which this article is based may be found in a bibliography at its end. Full references may be found in Douglas Patton, "Badr al-Din Lu'lu', Atabeg of Mosul, 607-657/1211-1259," Occasional Paper issued by the Middle East Center, Henry M. Jackson School of International Studies, University of Washington (Seattle, 1991). The principal secondary accounts of Lu'lu's life are C. Cahen, "Lu'lu'," *EI* 5 (1983):821; Dā'ūd al-Jalabī, "Al-Malik Badr al-Din Lu'lu' wa'l-āthār al-qadīma al-Islāmiya fi'l-Mawṣil," *Sumer* 2, 1 (1946):20-28; Bishr Farēs, "L'Art sacré chez un Primitif Musulman," *BIFAO* 36 (1953-54):625-31; D. S. Rice, "The Brasses of Badr al-Din Lu'lu'," *BSOAS* 13 (1950):627-34; Sawādī al-Ruwayshidī, *Imārat al-Mawṣil fi'l-'ahd Badr al-Din Lu'lu'* (Baghdād, 1971); Sulaymān Ṣā'igh, *Tārīkh al-Mawṣil* (Cairo, 1342/1923), pp. 199-200, 223-28; Max van Berchem, "Monuments et inscriptions de l'atābek Lu'lu' de Mossoul," *Orientalische Studien Theodor Nöldeke*, ed. Carl Bezold, 2 vols. (Giessen, 1906), 1:197-210; K. V. Zetterstēen, "Lu'lu'," *EI* 3 (1936):40-41.

NISAN 1997